

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ТА ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ
ОСНОВ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ ТА СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ**

В статті розглянуті види та сутність організаційних форм взаємодії банків та страхових компаній, також підходи науковців та практиків щодо видів зрощення банківського та страхового бізнесу. Проаналізовано форми взаємодії на договірних засадах, агентських відносин та на рівні інституцій між контрагентами, у формі повної інтеграції та співпраці через фінансовий супермаркет. Також проаналізовано існуючі підходи та погляди у світовій та вітчизняній практиці до розмежування видів банківсько-страхової взаємодії та визначення видів та сутності організаційних форм. Представлена організаційна побудова таких відносин, розглянуті зміст відносин, ресурси, що об'єднуються, та досліджені потенційні ризики, які несе за собою така співпраця.

Ключові слова: взаємодія, банк, страхована компанія, організаційна побудова, ресурси, потенційні ризики.

I. M. MIKHAYLOVSKA, N. A. PENKAL
Khmelnitsky National University

**FEATURES ORGANIZATIONAL FORMS AND INSTITUTIONAL AND LEGAL
FRAMEWORKS INTERACTION BETWEEN BANKS AND INSURANCE COMPANIES**

Integration of financial institutions is relatively new in the financial market of Ukraine is currently not formed a unified approach to the formation mechanism of interaction of individual financial market institutions and manage their risks, uncertainties caused by natural, human and economic factors. This work considered the nature and types of organizational forms of interaction between banks and insurance companies, as scientific approaches and practices on species fusion of banking and insurance business. Forms of interaction are analyzed on the basis of agreement, agency and institutional level between counterparties in the form of full integration and cooperation through financial supermarket. Also analyzed existing approaches and views on the world and domestic practice the separation of banking and insurance types of interaction and determine the nature and types of organizational forms. Presented the organizational structure of such relationship discussed content relationships, resources, united, and investigated potential risks that entails such cooperation.

Keywords: interaction, bank, insured company, organizational structure, resources, and potential risks.

Актуальність. Сучасний етап розвитку фінансового ринку характеризується інтенсивними інтеграційними процесами та посиленням співпраці між його інститутами.

Інтеграція фінансових установ є порівняно новим явищем для фінансового ринку України, тому на сьогодні не сформовано єдиного підходу до формування механізму взаємодії окремих інститутів фінансового ринку та управління їх ризиками, викликаними невизначеністю природних, людських та економічних факторів.

Одним з найбільш перспективних для формування стратегічних альянсів підприємств аналітики на основі західного досвіду вважають банківський та страховий сектори. У світовій практиці страхові компанії є основними учасниками альянсів, що обумовлено наявністю у них значних обсягів довгострокових капіталів, потребою ефективного їх використання та необхідністю диверсифікації діяльності та підвищення рівня рентабельності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У загальній теорії управління ризиками існують значні наукові напрацювання таких зарубіжних та вітчизняних вчених зі сфери фінансового менеджменту, банківської справи, страхування, теорії прийняття управлінських рішень, як Р. Арутюнян, К. Багмет, В. Базилевич, К. Базилевич, І. Балабанов, Т. Бут, В. Вітлінський, І. Волошин, В. Гранатуров, А. Єрмошенко, Ю. Клапків, І. Кожевнікова, Л. Примостка, П. Роуз, Дж. Сінкі, В. Фурман та інші.

При дослідженні основних форм взаємодії банків та страхових компаній важливим елементом постає вибір оптимальної форми їх інтеграції. Аналіз існуючих досліджень форм взаємодії банків та страхових компаній показав наявність суперечностей та відсутність єдиного підходу до її трактування з теоретичної та практичної точок зору.

Метою статті є аналіз існуючих підходів та поглядів у світовій та вітчизняній практиці до розмежування видів банківсько-страхової взаємодії та визначення видів та сутності організаційних форм.

Вклад матеріалу дослідження. У світовій практиці існують різні погляди на моделі «bancassurance». Так, на думку Багмет К., концепція «bancassurance» передбачає лише дві моделі: коли банк купує страхову компанію або навпаки [2].

Ґрунтуючись на теоретичних дослідженнях та аналізі фінансового ринку польський науковець Клапків Ю. розрізняє такі моделі функціонування та зрощення банківського і страхового бізнесу:

- стратегія альянсу;
- стратегія спільного підприємства;
- стратегія створення власної інституції;

– консолідована модель [8].

Французька наукова школа пропонує чотири основні моделі:

- 1) договір банку зі страховою компанією про дистрибуцію страхових послуг у відділеннях банку;
- 2) об'єднання банківсько-страхових інституцій з переважною часткою банку;
- 3) об'єднання банківсько-страхових інституцій з незначною часткою банку;
- 4) повний контроль страхової компанії банком.

Єрмошенко А. зазначає, що в Україні діяльність зі здійснення банківського страхування може існувати у трьох формах. До першої і найтіснішої форми співпраці банку та страховика можна віднести створення фінансової холдингової групи, до якої входять банківські установи та страхові компанії [6, 7].

Другою формою реалізації банківського страхування є діяльність на основі договорів про спільну діяльність, тобто шляхом створення простого товариства. З урахуванням особливостей сьогодення ця форма співпраці є найбільш перспективною.

Третьою формою співпраці є діяльність банків і страховиків на основі агентських угод. Ця форма співпраці є найбільш поширеною в сфері реалізації банками концепції банківського страхування [6].

Класифікація на основі структури управління фінансовими конгломератами запропонована Р. Герінгом і А. Сантомеро. Ними виокремлено три базові форми організації співпраці залежно від рівня правової і операційної «відмінності». 1. Повна інтеграція - менеджери наділені правами ведення діяльності в межах всієї структурної одиниці. 2. Компанія-засновник банк, дочірня компанія – страхова компанія – компанією-засновником створюється дочірня компанія-страхова. 3. Материнська компанія – фінансовий холдинг - інтеграція фінансових послуг, має повний пакет акцій або володіє істотною часткою акцій окремих фінансових установ (страхової компанії, банку інвестиційного фонду).

Страховою групою SCOR (Франція) в результаті вивчення спільної діяльності страхових компаній і банків виділяють такі форми інтеграції, як угода про дистрибуцію, спільна діяльність, повна інтеграція.

Узагальнюючи сказане, можна констатувати, що вітчизняні практики до найбільш поширених форм співпраці страхових компаній і банків відносять:

– початкову форму співпраці, яка обмежується наданням страховою компанією послуг клієнтам банку та самому банку на договірних основах;

– форму агентських відносин, яка дозволяє розповсюдження страхових послуг відповідно до угоди з банком через його агентську мережу;

– форму кооперації, при якій партнери утворюють договірний альянс, створюючи на договірній основі режим найбільшого сприяння у всіх галузях співпраці. Це вищий ступінь співпраці, що вимагає координації спільного бізнесу на довготривалій постійній основі;

– форму повного контролю, яка передбачає застосування механізму злиття і поглинання, за допомогою якого банк або страховик має намір досягти своїх стратегічних цілей. Поглинання, шляхом придбання пакета акцій, достатнього для участі в управлінні страховою компанією або банком, дозволяє ефективно використати канали продажів, розширити і диверсифікувати послуги різновидових фінансових продуктів і клієнтську базу, що є найбільш поширеною і ефективною стратегією реалізації банківського страхування, яка реалізовується світовими лідерами ринків фінансових послуг;

– форму фінансового супермаркету, що є вищою фазою інтеграції банку і страхової компанії. При цьому структури банку і страхової компанії повинні бути тісно інтегровані між собою не тільки на рівні фронт-офісних структурних підрозділів (це підрозділи або уповноважені особи, які ініціюють та/або організують операцію шляхом укладання відповідних договорів), що забезпечують спільне використання каналів продажів фінансових послуг, але і на рівні загального бек-офісу (головний офіс – здійснює перевірку, звірення, облік операцій та контроль за ними) [2, 4, 6, 8].

Базуючись на аналізі представленого матеріалу ми можемо констатувати наявність ряду відмінностей та суперечностей у поглядах вчених та практиків щодо виокремлення форм і видів банківсько-страхової взаємодії.

Варто відзначити, що основними недоліками таких підходів є:

– ігнорування синергетичного ефекту (позитивний або негативний результат) внаслідок взаємодії банків і страхових компаній;

– не враховуються спільні функції банків і страхових компаній – функція капіталізації, інвестиційна, ризикова;

– практично не розглядаються види ризиків і методи управління ними для різних видів взаємодії банків та страхових компаній (можливість/ неможливість ізоляції ризиків, характерних для банків і страхових компаній), виділення спільних та специфічних ризиків;

– не враховуються управлінські взаємозв'язки між учасниками інтеграційного процесу, використання спільних трудових та інформаційно-технологічних ресурсів;

– відсутність аналізу процесів наявності об'єднання (необ'єднання) капіталів банків і страхових компаній залежно від видів взаємодії;

– не розглядається взаємодія на рівні агентських договорів, тому інтеграція між банками та страховими компаніями відсутня.

На основі цього дослідження можливих зрощень і способів співпраці, нами пропонується власне доопрацювання видів взаємодії банківського та страхового бізнесу (таблиця 1), яка охоплює максимум можливих та оптимальних для використання в українських реаліях варіантів взаємодії банківського і страхового бізнесу.

Таблиця 1

Види та сутність організаційних форм взаємодії банків і страхових компаній

Форма взаємодії	Організаційна побудова	Зміст виду відносин	Ресурси, що об'єднуються	Потенційні ризики
1) На договірних засадах (найпростіша)	- Акціонери банку не здійснюють контроль та управління страховою компанією. - Акціонери страхової компанії не здійснюють контроль та управління банком. - Взаємодія відбувається на основі договору про співпрацю. - Створення на договірній основі режиму найбільшого сприяння у всіх галузях співпраці, тобто, утворення договірного альянсу між банком і страховою компанією, що передбачає координацію спільного бізнесу на договірній постійній основі. - Страхування страховою компанією банківських ризиків на договірних засадах. - Надання послуг клієнтам банку (страхування застави, життя). - Розміщення банком резервів страхової компанії.	Клієнтські: - банк є клієнтом страхової компанії; - страхова компанія є клієнтом банку.	Відсутнє об'єднання ресурсів	Відсутні спільні ризики. На якість договорів про співпрацю можуть вплинути ризики, що виникають у діяльності окремої фінансової установи
2) Агентські відносини	Акціонери банку не здійснюють контроль та управління страховою компанією. Акціонери страхової компанії не здійснюють контроль та управління банком. Банки і страхові компанії обирають стабільних партнерів через процедуру акредитації	Збутові: - «Bancassurance» (реалізація страхових послуг через банківську мережу); - «Assurfinance» (реалізація банківських послуг через канали збуту страхової компанії); - «Allfinanz» (реалізація банківських і страхових послуг через мережу банків і мережу страховиків); - «Finanssurance» (реалізація страхових продуктів через мережу будь-яких фінансових посередників).	Відсутнє об'єднання ресурсів	Відсутні спільні ризики. Виникає ймовірність операційного ризику - понести збитки або не отримати відповідний дохід у зв'язку з навмисними/невмисними помилками або невідповідними діями персоналу банку, страхової компанії або іншого фінансового посередника. При неправильній організації інформаційних потоків або впливу зовнішніх подій на інформаційні системи можливе виникнення інформаційних ризиків.
3) Взаємодія на рівні інституцій: - компанія-засновник-банк, дочірня-страхова компанія;	Акціонери банку здійснюють пряме управління банком і непряме – страховою компанією	Особистісні: Банк і страхова компанія мають розподілений капітал	Об'єднання інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських ресурсів (одного, двох або всіх)	Провідними являються ризики, специфічні для банківської діяльності: кредитний, зміну процентної ставки, валютний, а також спільні для банків та страхових компаній – ліквідності; ринковий, операційний, цілеспрямовання, маркетингу, менеджменту, інформаційний. Можливість ізоляції банківських ризиків в розрізі дочірньої компанії-страхової.
- компанія-засновник-страхова компанія, дочірня-банк	Акціонери страхової компанії здійснюють пряме управління страховою компанією і непряме – банком	Банк і страхова компанія мають розподілений капітал	Об'єднання інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських ресурсів (одного, двох або всіх)	Провідними виступають ризики, специфічні для страхової діяльності: андеррайтингу, перестрахування, а також спільні для банків і страхових компаній – кредитний, ліквідності, ринковий, операційний, стратегічний ризики керування, інформаційний. Можливість ізоляції ризиків в розрізі дочірньої компанії-банку
- повна інтеграція	Акціонери банку та страхової компанії здійснюють повний контроль та управління всіма напрямками бізнесу	Немає юридичного розподілу капіталу між різними інституціями бізнесу	Інтеграція капіталів, об'єднання інформаційних, технологічних, кадрових та управлінських ресурсів	Характерними є ключові ризики, які ми вважаємо спільними для банків і страхових компаній: кредитний, ліквідності, ринковий, операційний, цілеспрямовання, маркетингу, менеджменту, інформаційний. Майже неможливо ізолювати ризик для недопущення ефекту зараження.
1. фінансовий супермаркет, фінансовий конгломерат, фінансова група	Акціонери здійснюють непряме управління всіх дочірніх компаній	Страхова компанія, банк та інші фінансові установи мають розподілений капітал	Відсутність об'єднання капіталів. Можливе об'єднання інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських ресурсів	Характерні ризики, притаманні фінансовим інститутам: фінансовий (андеррайтингу, кредитний, ліквідності), ринковий, операційний, стратегічний (ризик цілеспрямовання, маркетингу, менеджменту) та інформаційний. Високий потенціал для ізоляції ризиків

Джерело: розроблено на основі [1, 2, 4, 6, 8] та власних досліджень.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що співпраця між банками та страховими компаніями може проводитися на договірних засадах з відсутністю об'єднання ресурсів та спільних ризиків. В Україні ця форма взаємодії є найбільш розвинутою, що зумовлено необхідністю страхування при споживчому кредитуванні, іпотеці та при придбанні автомобілів у кредит.

Агентські відносини та взаємодія на рівні інституцій (повна інтеграція, фінансовий супермаркет, фінансовий конгломерат, фінансова група) є порівняно новим явищем для фінансового ринку України, тому на сьогодні не сформовано єдиного підходу до формування механізму взаємодії та його складових.

Література

1. Арутюнян Р.Р. Розвиток інтеграційних процесів в діяльності банків та страхових компаній : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08 / Р.Р. Арутюнян. – Одеса, 2007. – 22 с.
2. Багмет К.В. Ризик-менеджмент у системі банківського страхування / К.В. Багмет // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4(118). – С. 203–210.
3. Базилевич В.Д. Сучасна парадигма страхування: сутність і протиріччя / В. Д. Базилевич // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 42–53.
4. Бут Т.В. Развитие интеграции страхового и банковского бизнеса : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / Кубан. гос. ун-т. / Т.В. Бут. – Ставрополь. 2007. – 183 с.
5. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика / Ольга Олексіївна Гаманкова : монографія / О.О. Гаманкова / Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с.
6. Єрмошенко А.М. Інтеграція страхового сектора з банківською сферою як фактор розвитку національної економіки : монографія / А.М. Єрмошенко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – 449 с.
7. Єрмошенко А.М. Механізм інтеграції страхових компаній з банками у системі взаємодії учасників фінансового ринку / А.М. Єрмошенко // Бізнес-Інформ. – 2012. – № 6. – С. 152–155.
8. Клапків Ю.М. Формування консолідованої банківсько-страхової бізнес-архітектури: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Ю.М. Клапків / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2011. – 249 с.
9. Фурман В.М. Формування ефективної стратегії взаємодії страхових компаній та банків / Василь Миколайович Фурман // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 137–141.

References

1. Arutiunian R.R. Rozvytok intehratsiinykh protsesiv v diialnosti bankiv ta strakhovykh kompanii: avtoreferat dys. kand. ekon. nauk: 08.00.08 / R.R. Arutiunian. – Odesa, 2007. – 22 s.
2. Bahmet K.V. Ryzyk-menedzhment u systemi bankivskoho strakhuvannia // Aktualni problemy ekonomiky.-2011. 4(118).-s.203-210
3. Bazylevych V.D. Suchasna paradyhma strakhuvannia: sutnist i protyrichchia/ V. D. Bazylevych // Finansy Ukrainy. – 2007. – 9. - С.42-53.
4. But T.V. Razvytye yntehratsyy strakhovoho y bankovskoho byznesa: dys. kand.ekon.nauk: 08.00.10 / Kuban. hos. un-t. / T.V. But. – Stavropol. 2007. – 183s.
5. Hamankova O.O. Rynok strakhovykh posluh Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka / Olha Oleksiivna Hamankova: monohrafiia / Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad "Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi un-t im. Vadyma Hetmana". – K. : KNEU, 2009. – 283 s.
6. Yermoshenko A.M. Intehratsiia strakhovoho sektora z bankivskoiu sferoiu yak faktor rozvytku natsionalnoi ekonomiky : monohrafiia / A.M. Yermoshenko. – Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2011. – 449 s.
7. Yermoshenko A.M. Mekhanizm intehratsii strakhovykh kompanii z bankamy u systemi vzaiemodii uchastnykiv finansovoho rynku / A.M. Yermoshenko // Naukovyi zhurnal «Biznes Inform». – 2012. – 6. – S. 152-155.
8. Klapkiv Yu.M. Formuvannia konsolidovanoi bankivsko-strakhovoi biznes-arkhitektury / Yu.M. Klapkiv: dys. kand. ekon. nauk: 08.00.08 / Ternopilskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet. – Ternopil, 2011. –249 s.
9. Furman V.M. Formuvannia efektyvnoi stratehii vzaiemodii strakhovykh kompanii ta bankiv / Vasyl Mykolaiovych Furman // Finansy Ukrainy. – 2009. – 1. – S. 137-141.

Надійшла 08.09.2014; рецензент: д. е. н. Хрущ Н. А.